

stichting

Edward Schillebeeckx

Nieuwsbrief
24
November 2003

BIJZONDERE LEERSTOEL THEOLOGIE EN CULTUUR
VANWEGE DE STICHTING EDWARD SCHILLEBEECKX

TWEDE AANSTELLINGSTERMIJN VOOR PROF. DR. ROBERT SCHREITER

Het bestuur van de Stichting Edward Schillebeeckx verheugd dat prof. dr. Robert Schreiter een tweede termijn van drie jaar heeft aanvaard als bijzonder hoogleraar *Theologie en Cultuur* vanwege de Stichting Edward Schillebeeckx. Prof. dr. Schreiter is verbonden aan de Catholic Theological Union in Chicago en is op dit ogenblik wellicht één van de invloedrijkste Amerikaanse theologen. Hij houdt zich met name bezig met de theologie in de context van de globalisering en multiculturalisering. Prof. dr. Schreiter heeft vanuit verschillende perspectieven onderzoek gedaan naar de relatie tussen geloof, theologie en cultuur. Dankzij zijn brede talenkennis (waaronder het Nederlands) en zijn actieve deelname aan congressen in Amerika en Europa, heeft hij veel bijgedragen aan de uitwisseling tussen Europese en Amerikaanse theologie.

Graag willen we belangstellenden meteen uinodigen voor de gastcolleges die prof. dr. Robert Schreiter in november 2003 aan de Faculteit der Theologie van de KU Nijmegen zal verzorgen. De 4 gastcolleges in november 2003 dragen de titel: *Creation and Eschatology in Inter-cultural Perspective*. Ze worden in het Engels gegeven. Vooreerst zal Schreiter ingaan op de aard van religieuze taal naar aanleiding van recent onderzoek omtrent mythe en mythologie. De resultaten vormen de aanleiding voor de nadere bestudering van de twee 'limiet-doctrines' van het christelijk geloof. Christelijke inzichten over schepping worden gesitueerd temidden van verschillende soorten kosmologieën, zoals deze in de wereld kunnen worden gevonden. De christelijke doctrine van de zondigheid van de mens wordt in dialoog gebracht met meer 'optimistische' antropologieën, zoals deze in het bijzonder worden gevonden in

Afrikaanse en Chinese culturen. Apokalyptiek en gevoelens aangaande 'onderbreking en nieuwheid' zijn fenomenen die opkomen wanneer een specifieke cultuur onder druk staat. Christelijke doctrines omtrent deze twee zaken worden gesitueerd in de huidige context, in het bijzonder in verhouding tot de opkomst van apo-

calyptische taal in Afrika en Latijns-Amerika. Tot slot zullen mythologieën van voleinding worden onderzocht, en zullen de christelijke doctrines binnen dit referentiekader worden geanalyseerd. De colleges worden gegeven op de volgende data en tijdstippen:

COLLEGES

Datum	Tijd	Zaal
Woensdag 5 november	15.45 - 17.30 uur	zaal E 19.04
Woensdag 12 november	15.45 - 17.30 uur	zaal E 19.04
Maandag 17 november	15.45 - 17.30 uur	zaal E 19.04
Maandag 24 november	15.45 - 17.30 uur	zaal E 14.01

Locatie is telkens: **Faculteit der Theologie, Erasmusplein 1, 6525 HT Nijmegen**

U kunt zich voor deze colleges schriftelijk opgeven op hetzelfde adres of per e-mail bij B.Leest@unie.kun.nl (met 'subject' colleges Schreiter). U bent ook welkom vanaf het tweede college (in verband met de laattijdige verzending van deze nieuwsbrief).

DE THEOLOGIE VAN EDWARD SCHILLEBEECKX IN RECENTE PUBLICATIES

Hilkert, Mary Catherine & Schreiter Robert J. (ed.). (2002).

The Praxis of the Reign of God. An Introduction to the Theology of Edward Schillebeeckx.

New York, Fordham University Press. ix-xxx, 205 p., index.

In 1989 verscheen in de Verenigde Staten een bundel die een inleiding wilde geven op de theologie van Edward Schillebeeckx: *The Praxis of Christian Experience*. Onlangs verscheen een tweede druk, echter met vernieuwde bijdragen en een gedeeltelijk andere titel: *The Praxis of the Reign of God*. De samenstellers van de bundel, Mary Catherine Hilkert o.p.en Robert J. Schreiter C.Pp.S, motiveren waarom ze de titel hebben veranderd: "The explicit distinction that Schillebeeckx made in *Church* [= *Mensen als verhaal van God*] between salvation and revelation prompted the change in the title of this revised introduction to his thought, from *The Praxis of Christian Experience* to *The Praxis of the Reign of God*. While Schillebeeckx has written persuasively about 'the praxis of Christian experience' - the living of the Christian life - he also insists that Christianity does not exhaust the mediation of God's reign. The 'praxis of the reign of God' - fostering the well-being of creation and humanity - is not limited to Christian and cannot be identified solely with Christian experience."

De bundel begint met een 'Prologue' van Schillebeeckx zelf onder de titel 'Human God-Talk and God's Silence'. De elf andere auteurs hebben hun herziene bijdragen zo geschreven dat veel aspecten van Schillebeeckx' theologie aan bod komen. Er zijn ook nieuwe bijdragen. Philip Kennedy o.p. schreef een magistraal nieuw hoofdstuk: 'God and Creation', en Susan A. Ros verwerkte in haar bijdrage 'Church and Sacrament' het artikel van Schillebeeckx 'Naar een herontdekking van de christelijke sacramenten' zoals verschenen in het *Tijdschrift voor Theologie* 40 (2000-2). Ze preludeert zelfs op het nieuwe boek over de sacramenten, waaraan Schillebeeckx

nog werkt! Mary Hilkert schreef het centrale deel van de bundel over 'Experience and Revelation'. Robert Schreiter wijst er in zijn essay 'His Continuing Significance' op dat Schillebeeckx niet van plan is geweest een waterdicht theologisch systeem te bouwen, al mag zijn Christologie er zijn, maar: "Much of his writing has been incidental, occasioned by pastoral need." Schreiter wijst op vier belangrijke uitgangspunten in Schillebeeckx' werk: "Working inductively; the narrative character of experience; the mystery of suffering and contrast; and the primacy of the soteriological."

Hoewel alle auteurs in de bundel blijken te geven van hun grote waardering voor het werk van Schillebeeckx, zijn er ook kritische kanttekeningen. Die worden meestal in vragende vorm geformuleerd: "Is Schillebeeckx correct in his emphasis on the category of the eschatological prophet for understanding the historical Jesus and reconstructing the development of christology in the early church?", of "Does his preference for narrative over theory imply some false dilemmas, and does his concentration on the problem of evil impede access to certain other dimensions of a full presentation of Jesus?", zoals John P. Galvin zich af vraagt in zijn essay 'The Story of Jesus As the Story of God'. *The Praxis of the Reign of God* is een aanrader voor iedere theoloog. Mary Hilkert en Robert Schreiter zijn erin geslaagd om veel aspecten van Schillebeeckx' theologie en christologie nadere uit te werken en te actualiseren voor de huidige context.

Thompson, Daniel Speed (2003).

The Language of Dissent. Edward Schillebeeckx on The Crisis of Authority in the Catholic Church. Notre Dame. 236 p.

In zijn rede bij de aanvaarding van de leerstoel 'Theologie en Cultuur' vanwege de Stichting Edward Schillebeeckx merkte Robert Schreiter op dat veel van het gedachtegoed van Schillebeeckx gemeengoed is gewor-

den bij theologen en beleidsmakers in Rome en in heel de wereldkerk, zij het nadat het eerst werd bekritiseerd en afgewezen. In *The Language of Dissent* onderzoekt de Fordham theoloog Daniel Speed Thompson, de grenzen en de criteria waarbinnen een aantal katholieke theologen met een afwijkende mening toch door Vaticaanse instanties - hoewel moeizaam - getolereerd werden of worden. Thompson, zelf katholiek en woonachtig in New York, vraagt zich af of dat in de toekomst zo zal blijven. "In this atmosphere of renewed absolutist claims and attempts to impose uniformity on the whole church, is there any possibility of legitimate theological dissent and the formation of alternative, critical communities within the Catholic Church?" Edward Schillebeeckx is voor hem hét voorbeeld van een theoloog met 'afwijkende en kritische' opvattingen die niet door Rome is gesuspenderd. Thompson analyseert de vroege en meer recente theologisch-sociologische inzichten van Schillebeeckx over de apostolische structuur van de wereldkerk. Hij komt tot de conclusie dat de kerk juist dissidente theologen en kritische gemeenschappen nodig heeft om te kunnen overleven. De oproep van Edward Schillebeeckx tot dialoog en democratie in de kerk en voor de relatie tussen 'ervaring' en 'interpretatie' onderschrijft Thompson: "These ideas must remain provocative suggestions for future exploration." Thompson is kritisch en vernieuwend, vooral in de uitgebreide noten, waarin hij de gedachten van Schillebeeckx uitbouwt. Het boek van Thompson bevat naast het notenapparaat, een bibliografie en een register. In een voorwoord schrijft Schillebeeckx: "In the third millennium there is hope for a church which will have both a more humane Christianity and a more Christian and God-directed humanity. That is the 'spirit' in the 'letter' of this book by Daniel Speed Thompson."

Stan P.A. Gipman

VERSLAG VAN HET SYMPOSIUM 'DE GEDAANTEVERANDERING VAN DE RELIGIE' 15 MAART 2003

De eerste woorden van het inleidend referaat van dr. Erik Borgman wekken hilariteit: "God wat ben jij veranderd!" Ter gelegenheid van het symposium, dat de Stichting organiseerde op 15 maart 2003 spraken dr. Erik Borgman, prof.dr. Ton Lathouwers, prof.dr. Tjeu van Knippenberg, drs. Vonne van der Meer en prof. dr. Robert Schreiter ten overstaan van meer dan honderd geïnteresseerden over 'De Gedaanteverandering van de religie'.

"Religie is ingrijpend veranderd en verandert steeds, elke dag", zo verwoordt de dagvoorzitter prof.dr. Frans Maas de algemene lijn van het symposium en niemand zou hem tegen spreken. Dr. Erik Borgman spreekt in zijn inleidend referaat zelfs van "een gedaanteverandering of 'metamorfose' niet alleen van religie, maar zelfs van God zelf." Borgman ziet de veranderingen, die de religie heeft meegemaakt sinds het begin van de vorige eeuw niet als een verdwijnen van de religie, maar als een verandering in verschijning. Hij betreft hierop het verhaal uit Mt 17 en Mc 9, dat vertelt over de gedaanteverandering van Christus op de berg. En dan persoonlijk: "In en door de gedaanteverandering van de religie veranderen wij van gedaante, of beter (°) wordt het mogelijk voor ons om van gedaante te veranderen." En daarom is deze God "naar de overtuiging van Schillebeeckx aan de ene kant iedere dag nieuw, maar tegelijkertijd is en wordt Hij steeds meer een God van heil en een God van mensen, een deus salutaris en een deus humanissimus."

Toch wordt God hierdoor niet gevangen in mens-zijn, aldus de volgende spreker prof.dr. Ton Lathouwers. Hij laat Léon Schestov (1866 – 1938) aan het woord, die Lathouwers omschrijft als "de verdediger van de mateloze vrijheid van God ten opzichte van alles wat de mens 'natuur', 'eeuwige wetmatigheid', 'noodzakelijkheid' en 'noodlot' noemt." Voor Schestov is niet de keuzevrijheid de echte vrijheid, maar de mogelijkheid. Voor God is het onmogelijke mogelijk. Lathouwers demonstreert dit aan de hand van Schestov's kritieken op Tolstoj, Dostojevsky, Pascal en Pushkin. Dat voor God het onmogelijke een mogelijkheid is, weten ook de karakters uit de boeken van drs. Vonne van

der Meer. Zij schreef een trilogie (Eilandgasten uit 1999, De Avondboot uit 2001 en het Laatste Seizoen uit 2002) over agnostische, zoekende en biddende personages, die elk om de buurt op hetzelfde eiland in hetzelfde huisje een soort van vakantie hebben. In de fragmenten die Van der Meer voorleest, blijken de diepe innerlijke veranderingen die mensen meemaken als zij op zichzelf worden teruggeworpen. In de confrontaties met hun dierbaren en met henzelf komen de vakantiegangers de God tegen, die hen laat veranderen.

De innerlijke strijd van Van der Meers eilandbezoekers is voor prof.dr. Tjeu van Knippenberg dé plaats is van de religie. Op de snij- of breekpunten tussen immanentie en transcendentie, tussen tijd en ruimte en tussen het ik en de Ander manifesteert zich in het levensverhaal van een mens zijn onsterfelijke ziel. Een mens er is bij de gratie van zijn bepaaldheid in tijd en ruimte, en in zijn besef van het tegen-over of anders-zijn dan de andere mens of dan God. Op deze snijpunten verandert de mens en dus ook zijn religiositeit.

Wat Van Knippenberg beschrijft op individueel vlak trekt prof.dr. Robert Schreiter door tot een heel continent: de verandering van religiositeit. Volgens de houder van de bijzondere leerstoel Theologie en Cultuur vanwege de Stichting Edward Schillebeeckx is de theologie van Schillebeeckx van diepgaande invloed geweest op het Amerikaanse continent. Vooral begrippen als 'ervaring' en 'praxis' hebben geleid tot een radicale verandering van de transatlantische theologie.

Een discussie onder leiding van dr. Erik Borgman sluit het intellectuele gedeelte van de dag af. Daarna is er tijd voor een borrel en een persoonlijk gesprek. Met ongeveer 150 belangstellenden en een keur aan inhoudelijk hoogstaande lezingen kan het symposium als een succes in de annalen van de stichting worden opgenomen. Langs deze weg dankt de Stichting nogmaals de sprekers en iedereen die aanwezig heeft willen zijn.

Frank Bosman

STAGIAIRE

Vanaf 1 september loopt Frank Bosman stage op de Stichting Edward Schillebeeckx.

Frank Bosman is laatste jaars student theologie aan de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht en heeft zich gespecialiseerd in moderne ecclesiologie. Gedurende de negen maanden die zijn stage duurt, zal hij zich met verschillende zaken bezighouden, waaronder

het 'opfrissen' van de website (www.kun.nl/-schillebeeckx) en de nieuwsbrief van de stichting, en met de ondersteuning van een werkgroep die de wenselijkheid en haalbaarheid zal verkennen van een (eventueel Engelse) uitgave van het verzameld werk van Schillebeeckx. Vanaf deze plaats wensen wij hem veel sterkte toe in zijn stage.

COLOFON

**Uitgave van de Stichting Edward Schillebeeckx.
Verschijnt twee maal per jaar. Internet: www.kun.nl/Schillebeeckx**

DOELSTELLING

De Stichting wil het werk van Edward Schillebeeckx verzamelen, ordenen en bewaren en toegankelijk maken voor geïnteresseerden in kerk, universiteit en andere geledingen van de samenleving.

BESTUUR

Prof. dr. W.F.C.M. Derkse (voorzitter), E.H. M.G.A. Vijverberg (vice-voorzitter, Provinciaal van de Nederlandse provincie der Dominicanen), Drs. C.J.H.M. Oerlemans (penningmeester), Prof. Dr. A.J.M. Plasschaert, E.H. A. Vaganée (Provinciaal van de Vlaamse provincie der Dominicanen), Drs. J.D.C. Geel, Drs. F.C.H. Slangen.

ADVISEURS

Prof. Mag. Dr. E.C.F.A. Schillebeeckx,
Prof. Dr. F.A. Maas.

EINDREDACTIE & SECRETARIAAT SES

Dr. C. Sterkens
Voor reacties en suggesties kunt u schrijven naar:
Stichting Edward Schillebeeckx,
Postbus 9103, NL-6500 HD Nijmegen.
Fax.: 024-3611802; E-mail:
C.Sterkens@theo.kun.nl

STEUN

Uw financiële bijdrage is welkom op Rabo-rekening 38.70.35.125 of girorekening 442447 (Nederland) of BBL-rekening 310-0237500-33 (België). Rekeningnummers staan ten name

van Stichting Edward Schillebeeckx te Nijmegen.

ADRES ONJUIST?

Indien uw naam en/of adres niet meer klopt, wilt u dan zo vriendelijk zijn uw juiste naam en/of adres aan ons door te geven? Indien u iemand kent die de nieuwsbrief wilt ontvangen - en deze persoon heeft de nieuwsbrief niet per post ontvangen - kunt u het op hetzelfde adres laten weten.

ISBN 90-807264-1-9

Ontwerp & druk: Macx Reclamestudio, Nijmegen

stichting
Edward Schillebeeckx

Als u geïnteresseerd bent in het werk van Edward Schillebeeckx en in de activiteiten van de Stichting, dan is het mogelijk de Nieuwsbrief gratis te ontvangen. U kunt de Nieuwsbrief aanvragen door onderstaande bon in te vullen en op te sturen naar het secretariaat van de Stichting. Deze bon niet insturen als u de nieuwsbrief per post ontvangt: u staat al in ons bestand.

Naam _____

Adres _____

Postcode en Woonplaats _____

Hoe bent u aan informatie over de Stichting Edward Schillebeeckx gekomen?

Ik heb reeds in mijn bezit Nieuwsbrief nummer _____

In plaats van deze bon kunt u ook een briefkaart naar het secretariaat sturen of even bellen.
Het adres is: Postbus 9103, NL-6500 HD Nijmegen, tel. 024 - 361 60 51

Uw financiële bijdrage is welkom op Postbanknummer 442 447 in Nederland en op bankrekening 310-0237500-33, Bank Brussel Lambert in België.

stichting **Edward Schillebeeckx**